

Tiranlık tarihi rehberi

Nasıl oldu da yirmi birinci yüzyılda tiranlık tartışmaları ve tehlikesi yeniden hayatımıza girdi? İnsanlığı nasıl bir gelecek bekliyor?

KAAN EGEMEN

Felsefeci Waller R. Newel, bu ve benzeri sorulara yanıt ararken filmi önce geri sarmasının ardından günümüzün tartışmalarına giriyor *Tiranlar: Gücün, Adaletsizliğin ve Terörün Tarihi*'nde.

Newel'in tarih, felsefe ve psikoloji eksenli çalışması, Antik Yunan'dan yirmi ve yirmi birinci yüzyıla kadar geniş bir alanı kapsıyor. Yazarın esas meselesi ise terörle harmanladıkları hayatlarında tiranlığa soyunanların hem kişiliğini hem de eylemlerinin altındaki güdüyü çözümlenmek.

En önemli ve tehlikeli hastalık olan unutmama, geçmişin acı deneyimlerini ötelediği için bugün benzer tartışmalar ve endişeler yine gündemde. Newel, gönderme yaptığı unutkanlığı kitabıyla bir parça gidermeyi amaçlıyor; Antik Yunan ve Roma'daki tiranları, Ortaçağ'ı, Kızıl Kmerleri, Hitler'i,

Mussolini'yi, Franco'yu, Kaddafi'yi, Saddam Hüseyin'i, Pinochet'yi, Bin Ladin'i ve öteki örnekleri hatırlatırken dikkat çekici yorumlar yapıyor: "Tiranlık sadece kurumlara değil, aynı zamanda şahsiyetlerle ilgili; heybetli, bazen karizmatik, bazen matrak, daima hayranlık uyandırıcı ve korkutucu şahsiyetlerle... Bugün bile, uluslararası ilişkiler dünyasında tiranlığın daha iyi veya kötü çeşitleri olup olmadığı, desteklediğimiz demokratik olmayan otorite türleri arasında, örneğin Arap Baharı'ndan bu yana Müslüman dünyasında yaşanan devrimlerde daha az kötü-

sü bulunup bulunmadığı sorusundan hiç kaçamayız. Mübarek mi, Mursi mi? Esad mı, Müslüman Kardeşler mi?.."

Şiddete övgü dilinden eksik olmayan, kitleyi yönetmek ya da iktidarını sağlamlaştırmak için öfkeyi kullanıp yönlendirmekten çekinmeden terörü olağanlaştıran, kazanması gerektiği bir savaş bulunduğu inanan, saygınlık takıntısı olan, kendi görüşleri dışındakilere kayıtsız kalan tiranları anımsatıyor Newel. Kısacası tiranlığın düşünsel, tarihsel, psikolojik ve biraz da patolojik kökenine eğilirken bazı tatsız sorulara yanıt arı-

yor: "Görece daha iyi ve görece daha kötü demokratik olmayan otorite türleri arasında tercih yapmamız gerekir mi? Tiranlığın kendisinin kaldırılması, halkın kendiliğinden demokrat olmasını sağlar mı, yoksa önceki zalimlerden öğ almak isteyerek kendileri de zalime dönüşebilir mi?.."

KURLAR VE TIRANLAR

Demokrasi ve ilerlemeyi diline pelesenk ederek mutlak güce ve kalıcı iktidara erişmeye çabalayan tiranlar. Newel'a göre hızla özgürlükleri ortadan kaldırmakla "reformculuk" maskesi altında halkı kitle hâline getirmekle işe koyuluyor. Bunu yaparken herhangi bir ahlaki standart gözetmeyen tiranlar, eylemlerini açıklarken kendince haklı gerekçeler sunarak iktidarını pekiştirmeye çalışıyor.

Newel, tiranlığı ve tiranlık çeşitlerini ortalığa saçıp dökerken aslında demokrasiyi ayağa kaldırıp ona işlerlik kazandırmanın koşullarının nasıl oluşturulabileceğine dair ipuçları veriyor. Dahası, içi dolu ve kötüye kullanılmayacak bir özgürlük söyleminin, ilerleme fikrinin ve erdem geçecek akçe hâline getirilmesine ilişkin bir yol haritası çıkarıyor.

Özetle bugün ihtiyaç duyduğumuz bir listesini, tiranların eylemleri üzerinden oluşturuyor Newel. ■

Tiranlar: Gücün, Adaletsizliğin ve Terörün Tarihi / Waller R. Newel / Çeviren: Dilek Şendil / YKY / 300 s. / 2019.